

Наставно-научно веће Факултета политичких наука Универзитета у Београду, на седници одржаној 14. септембра 2017. године, на предлог Одељења за међународне студије, формирало је Комисију за преглед и оцену докторске дисертације “Улога поморских и ваздухопловних снага НАТО у Средоземљу после Хладног рата”, кандидата специјалисте Слободана Радојевића, у саставу проф. др Мирослав Хацић – редовни професор Факултета политичких наука Универзитета у Београду у пензији, проф. др Станислав Стојановић, ванредни професор, Војна академија Универзитета одбране, и проф. др Драган Симић, редовни професор Факултета политичких наука Универзитета у Београду, ментор. Комисија је прегледала докторску дисертацију и подноси

ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

I

Основни подаци о кандидату и дисертацији

1. Основни подаци о кандидату. Кандидат Слободан Радојевић рођен је 24. априла 1979. године у Крагујевцу. Завршио је основну школу у Крагујевцу, а Војну гимназију 1998. године у Београду. Дипломирао је на Војној академији на Одсеку Ратне морнарице у Београду 2002. године, са просечном оценом одличан (8,58). Након унапређења у поморског официра обављао је више командних дужности у Ратној морнарици. Три године је био командант ратног брода. Од 2005. године ради на Војној академији, најпре као асистент-приправник у Катедри навигације и поморства. У звање предавач за Наутику и бродарство изабран 2006. године и радио је у Катедри морнарице до 2007. године. Од 2007. године сарадник је Катедре наоружања и опреме Копнене војске где ради као наставник и члан тима за акредитацију студијског програма за наутику и бродарство. Поред тога, на Факултету безбедности у Београду, 2007. године одбранио је специјалистички рад: “Специфичности одбране од тероризма на мору”, који посебно расветљава улогу ратне морнарице у систему заштите од безбедносних претњи. Докторске студије на ФПН, смер међународне и европске студије, уписао је 2009. године и успешно положио све испите.

Кандидат је 2000. године био на школском студијском крстарењу Средоземним морем и посетио је ратне морнарице Либије и Египта. Радојевић је такође у оквиру усавршавања за наставничке дужности на Војној академији боравио на обукама у Краљевској ратној морнарици Белгије и Краљевској ратној морнарици Норвешке. Усавршавао се и на курсевима права у оружаним сукобима и курсевима за мултинационалне операције. Од јуна 2011. године као сарадник Катедре тактике предаје тактику употребе поморских и речних снага на Командно-штабном усавршавању официра, Основном командно штабном курсу и курсевима за поморске мултинационалне операције. Од 2013. године

предавао је процедуре и поступке заштите трговачких бродова припадницима оружаних снага Републике Србије који се упућују у поморску операцију EU NAVFOR “Аталанта”.

Такође, кандидат је од 2007. године завршио и више обука за официре трговачке морнарице. На Војној академији учествује у школовању и усавршавању кандидата за укрцај на трговачке бродове. Од 2007. до данас сарадник је и координатор за пројекте у Војној академији, који имају за циљ унапређење школовања бродарског кадра и обуке на бродским симулаторима.

Учествовао је у више емпиријских и специјализованих истраживања о употреби снага и средстава војске, ратних морнарица итд. Организовао је неколико стручних расправа, јавних дебата и учествовао у процесу доношења закона који регулишу поморску пловидбу. Поред тога, учествовао је у више стручних расправа и дебата о употреби поморских и речних снага.

Имајући у виду предмет докторске дисертације посебно би требало истаћи да је Радојевић аутор неколико радова који расветљавају различите аспекте поморске безбедности и употребе средстава и опреме ратних морнарица.

Објавио је више научних и стручних радова од којих су за тему дисертације најрелевантнији приручници:

- *Крцање и превоз терета*, Медија центар “Одбрана”, Београд, 2010. године (друго издање 2013. године), приручник о поморском превозу терета,
- *Сигурност и безбедност пловидбе*, Медија центар “Одбрана”, Београд, 2013. године, приручник о сигурности и безбедности брода и посаде;

чланци у научним часописима:

- “Пиратство на мору – случај Сломалија”, *Војно дело*, пролеће/2011, стр. 68-88,
- “Security courses at Serbian Military Academy”, in Francesc Xavier Martínez de Osés, Marcel·la Castells i Sanabra (eds), *Maritime Transport V, Technological, Innovation and Research*, Universitat Politècnica de Catalunya, BarcelonaTech, Barcelona, 2012, pp. 1029-1037,
- “Maritime Training Serbian Autonomous Vessel Protection Detachment”, *Annual of Navigation*, 21/2014, pp. 143-150,
- “НАТО у Средоземљу на почетку 21. века: поморске снаге у успону?”, *Међународни проблеми*, Vol. LXIX, бр. 1, 2017, стр. 50-77.
- “Analysis of Serbian Military Riverine Units Capability for Participation in the United Nations Peacekeeping Operations”, *TransNav, the International Journal on Marine Navigation and Safety of Sea Transportation*, Vol. 11, No. 2, 2017, pp. 371-376.

Као што се може видети из биографије, кандидат је током свог школовања, а касније и током свог истраживачког и друштвеног ангажмана, био у прилици да стекне потребна знања из науке о међународним односима, геополитике, геостратегије, стратегије и других војних наука и вештина које су биле предмет истраживања и израде докторске дисертације. Кандидат се бавио овом темом и кроз емпиријска истраживања, студијске посете, што му је омогућило свестрани приступ предмету истраживања.

Током студија и професионалног ангажовања више пута је похваљиван и награђиван. Говори енглески језик, ниво два по стандарду НАТО, као и руски језик, ниво 3.

2. Основни подаци о дисертацији. Одлуком Универзитета у Београду – Веће научних области правно-економских наука, 9. децембра 2014. године, кандидату је одобрена израда дисертације „Улога поморских и ваздухопловних снага НАТО у Средоземљу после Хладног рата”.

Дисертација је у погледу форме и садржаја урађена у складу са правилима Универзитета и Факултета политичких наука (ФПН), А4 формата, фонт Times New Roman 12, проред 1,5, маргине 30 мм на укупно 450 страна: са страницама резимеа, подацима о комисији, 40 страница релевантних извора, 17 слика, 2 табеле, 5 прилога, (4 прилога у форми табела и један прилог научног интервјуа на српском, енглеском и руском језику) и биографијом кандидата.

Дисертација је сходно Правилнику о академској честитости ФПН и Одлуци Наставно-научног већа ФПН прошла проверу плагијата у програму ЕФОРУС (Ephorus). Извештај провере није нашао недостатке у смислу поштовања принципа академске честитости.

Дисертација је структурирана у седам целина: Методолошки оквир истраживања; Геополитика и геостратегија у Средоземљу; Поморска и ваздушна моћ; Поморске и ваздухопловне операције у војним интервенцијама после Хладног рата; Студија случаја – војна интервенција у Либији; Ефекти НАТО интервенције у Либији и Закључна разматрања. На крају је приложен списак литературе домаћих и страних радова, монографија и тематских зборника, научних чланака, докумената, енциклопедија и лексикона и интернет извора.

II

Предмет и циљ дисертације

Предмет дисертације Слободана Радојевића је утврђивање улоге поморских и ваздухопловних снага НАТО у војним интервенцијама после Хладног рата. Промене у међународним односима настале после Хладног рата утицале су на повећану употребу поморских и ваздухопловних снага у односу на копнене снаге у војним интервенцијама и реакцијама на кризе или појаву претњи. Улога ових снага је испитивана применом теорија поморске и ваздушне моћи у јединственом геополитичком и геостратегијском региону Средоземља. У раду је, стога, било постављено питање колика је улога поморских и ваздухопловних снага у остварењу циљева операција које је НАТО спровео у Средоземљу после Хладног рата. Реч је о снагама политичко-војног савеза који је најмоћнији на свету, чије су чланице водећа светска глобална сила, три сталне чланице Савета безбедности Уједињених нација, који су такође нуклеарне силе, и друге државе великих богатстава и моћи, које заједно чине више од 50% глобалног БДП. Чланице Алијансе су државе са поморским традицијама, глобалним трговачким интересима, и значајним способностима поморских и ваздухопловних снага. За заштиту својих интереса на морима и окенима и пројекцију моћи на копно, НАТО државе су изграђивале и одржавале јаке ратне морнарице. Двадесетједна од 29 држава чланица Алијансе има властите ратне морнарице – поморске снаге. Такође, Алијанса је развила високо увежбане поморске капацитете за непосредан одговор – Сталне поморске снаге НАТО састављене од ратних бродова држава чланица.

С обзиром на то да су хладноратовске конфронтације углавном престале да буду приоритет колективне одбране, после краја Хладног рата НАТО је стационирао јаке поморске снаге у Средоземном мору, успоставио превласт и контролу и користи их за остваривање својих интереса, ослањајући се на јаку поморску моћ. Средоземно море омогућава да Алијанса контролише и остварује утицај на читавом Средоземљу. У операцијама које је НАТО спровео после Хладног рата у Средоземљу све више се ослањао на поморску и ваздушну моћ користећи је за постизање политичких циљева, усавршавајући овај концепт употребе од деведесетих година прошлог века када су јаке поморске и ваздухопловне снаге употребљене на Балкану, све до операције у Либији. Дисертација разматра улогу поморских и ваздухопловних снага НАТО, на студији случаја интервенције у Либији. У ту сврху улога поморских и ваздухопловних снага НАТО је приказана кроз поморске, ваздухопловне и поморско-ваздухопловне операције спроведене у Либији. Историја и географија Либије, као и криза у овој држави 2011. године анализирана је у циљу разматрања улоге поморских и ваздухопловних снага НАТО у самој војној интервенцији.

Као увод у тежишни део дисертације Радојевић је разматрао геополитички и геостратегијски значај Средоземља. Уводни део је такође обухватио детаљно представљање геополитике и геостратегије као научних дисциплина, а завршава разматрањем Средоземља, као специфичног геополитичког и геостратегијског простора.

У саму жижу предмета истраживања кандидат смешта НАТО поморске и ваздухопловне снаге и у образложењу предмета истраживања истиче њихову улогу у војним интервенцијама, нарочито питања утицаја на политичке промене узроковане применом ове врсте моћи. Обрађена студија случаја суштински је важна за разумевање ове врсте моћи НАТО савеза, јер је на примеру војне интервенције Алијансе у Либији кандидат јасно показао узрок и последице коришћења поморске и ваздушне моћи.

Истраживањем је обухваћен период после Хладног рата. Међутим, кандидат јасно указује да је предмет истраживања процес који траје и сасвим сигурно ће бити актуелан у будућности. Стога је Радојевић приказао и кључне догађаје који су претходили периоду који је разматран у дисертацији, како би добио увид у целовиту слику, те природу и суштину улоге поморских и ваздухопловних снага НАТО у анализираном раздобљу.

Истраживање улоге поморске и ваздушне моћи у Средоземљу после Хладног рата усмерава предмет дисертације на простор Средоземног мора. Имајући у виду да овај процес истовремено представља и реалну међународну политичко-безбедносну појаву која се одвија у Средоземљу, кандидат је кроз пропитивање чинилаца обухватио и шири простор Средоземља. Међутим, међузависност утицаја поморске и ваздушне моћи НАТО са другим субјектима међународних односа и безбедности, као што су УН и друге институције, чини да предмет истраживања дотиче и глобалне, светске политике и међународне односе и безбедност, па самим тим кандидат у одређеним деловима истраживања обухвата и глобални, светски простор.

Предмет теме докторске дисертације је актуелан и научно још недовољно расветљен. Поред тога, готово да нема систематских и свеобухватних радова на ову тему што докторској дисертацији даје посебну вредност. Истраживање представља својеврсно мерење ефеката које у интервенцијама остварују поморске и ваздухопловне снаге НАТО, што указује

да је предмет дисертације веома комплексан и обухвата бројне чиниоце ове две врсте војне моћи које је кандидат приказао и објаснио. Током истраживања аутор је употребљено више метода. Анализа садржаја, структурално-функционална анализа и узрочна анализа су основне методе у овом истраживању. Поред тога, коришћене су и методе синтезе и анализе, дедукције и индукције, односно јединствена индуктивно-дедуктивна метода. До додатних података кандидат је дошао прикупљањем емпиријског материјала путем испитивања, односно научног интервјуа. Садржај научног интервјуа је омогућио дубљи, детаљнији, увид у улогу коју остварују поморске и ваздухопловне снаге НАТО у Средоземном мору после Хладног рата. Кандидат је научни интервју применио са циљем да прикупи ставове, вредновања и оцене који су имали улогу да поткрепе поједине хипотезе.

Колега Радојевић се у истраживању пре свега служи научном дескрипцијом и научним објашњењем. У живом пољу научне дескрипције су поморске и ваздухопловне снаге и њихова улога у војним интервенцијама. Рад је, пре свега, допринео да се научно објасне питања утицаја на политичке промене узроковане применом ових врста моћи. У извесној мери закључна разматрања дају и обресе научног предвиђања будуће улоге поморске и ваздушне моћи.

Систематски и свеобухватно обрађене поморске и ваздухопловне снаге, поморске и ваздухопловне операције у војним интервенцијама омогућиле су увид у шири геополитички контекст употребе ових НАТО снага у Средоземљу чиме кандидат остварује један од друштвених циљева дисертације. Такође, дисертација је од практичне користи за унапређење наших стратегијских и доктринарних докумената и за доносиоце политичких одлука и креаторе спољне и безбедносне политике. Дисертација у одређеној мери доприноси развоју науке о међународним односима, студија безбедности и стратегијских студија.

III

Основне хипотезе

У складу са предметом и циљем истраживања, кандидат је дефинисао једну општу, седам посебних и више појединачних хипотеза.

Колега Радојевић полази од опште (генералне) хипотезе да се НАТО у Средоземљу после Хладног рата све више ослања на поморску и ваздушну моћ и поморске и ваздухопловне снаге у спровођењу операција као средства за постизање политичких и економских циљева у војним интервенцијама. Средоземно море за НАТО представља “унутрашње море”, обезбеђујући његовим поморским и ваздухопловним снагама слободу дејства у свим правцима – према северу, југу и истоку. У општој хипотези кандидат тврди да Алијанса користи Средоземно море као “медијум преноса силе” на копно. Овај политичко-војни савез је активном оружаном интервенцијом у великој мери допринео свргавању са власти Муамера ел Гадафија у Либији, а кључну улогу, у односу на друге примењене мере у овој интервенцији одиграле су управо јаке поморске и ваздухопловне снаге Алијансе. Кандидат је у докторској дисертацији научно потврдио општу хипотезу.

Прву посебну хипотезу да Средоземље представља геополитички и стратегијски важан регион за НАТО у којем је за обезбеђење својих интереса Алијанса стационира јакe поморске и ваздухопловне снаге аутор потврђује навођењем историјских примера и садашњих операција размештања снага.

После Хладног рата и повлачења совјетских поморских снага у Средоземном мору САД и НАТО су остварили контролу и превласт на том простору. То је друга посебна хипотеза коју аутор потврђује наводећи бројне примере остварења контроле и превласти Алијансе у Средоземљу.

Пошто употреба поморских снага НАТО са политичким циљем изазива најмање међународних реакција противљења Алијанса се управо ослања на ове војне снаге. Ово је трећа посебна хипотеза коју Радојевић потврђује тиме да поморске снаге користе слободу пловидбе да са отвореног мора демонстрирају силу, смањујући на тај начин могућност државе да се у оквиру Уједињених нација евентуално мобилише противљење држава које то не подржавају. Аутор ову хипотезу провлачи кроз својства поморских снага, а у поморским операцијама показује на немогућност држава у којима се изводе интервенције да се супротставе поморској блокади и поморским операцијама забране-пресретања које су саставни елементи поморског ембарга. Ова хипотеза је доказана и на студији случаја интервенције у Либији.

Поморске снаге су интервидовске и на најбољи начин у интервенције уводе ваздухопловне и копнене снаге чиме доприносе успешности интервенција и смањењу трошкова које подразумевају овакве интервенције. У студији случаја је ова хипотеза доказана како на тактичком и оперативном, тако и на стратегијском нивоу. Такође, кандидат је доказао да се ваздухопловне снаге уводе у интервенције за дејства по одабраним циљевима на копну и мору и да поморски базирани ваздухопловне снаге у великој мери смањују трошкове интервенције, као и да повећавају ефикасност употребе снага.

После терористичког напада на САД, НАТО је успоставио потпуну контролу и надзор читавог Средоземног мора. Терористички напад на САД је био повод за повећање капацитета поморских снага НАТО у Средоземном мору и успостављање операције “Активан подухват”. У овој посебној хипотези коју је аутор доказао препознају се елементи научног предвиђања јер је операцији “Активан подухват” у току истраживања проширен мандат чиме је постала својеврсна поморско безбедносно-обавештајна операција. Аутор у раду показује да поморска операција данас доприноси потпуној контроли и надзору свих поморских активности читавог Средоземног мора које за Алијансу има стратегијски значај.

Шеста посебна хипотеза је пропитивана у студији случаја. Колега Радојевић детаљном анализом операције “Уједињени заштитник” коју је НАТО спровео у Либији доказује да је мандат СБ Уједињених нација о употреби снага прекршен, а операција је прерасла у поморску блокаду Либије, поморску операцију забране и поморску нападну операцију, као и превасходно ваздухопловне операције подршке побуњеника.

У студији случаја је доказивана и седма посебна хипотеза. Радојевић је наводећи ефекте употребе поморских и ваздухопловних снага потврдио да је операција “Уједињени заштитник” утицала је на ток рата и економске и политичке промене у Либији. Студија случаја недвосмислено потврђује да је операција “Уједињени заштитник” економски ослабила Либију, остварила значајне војне ефекте и пресудно утицала на ток рата у овој држави, помажући побуњенички покрет да свргне Муамера ел Гадафија са власти.

IV

Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација је структурирана у седам поглавља.

Прво поглавље (од 6 стр. до 31 стр.) обухвата методолошки оквир истраживања којим се излаже проблем истраживања, одређује предмет истраживања, представљају циљеви и хипотетички оквир истраживања, излажу начин и методе примењене у истраживању и образлаже његова научна и друштвена оправданост.

У другом поглављу (од 32 стр. до 88 стр.) које носи наслов *Геополитика и геостратегија у Средоземљу*, разматрају се геополитика и геостратегија и њихов значај у међународним односима, стратегија и тактика, значај мора у геополитици и геостратегији, као и геополитички и геостратегијски значај Средоземља. Такође, приказан је утицај великих сила у овом јединственом средишњем региону, са историјског аспекта, док је тежиште у овом делу рада на периоду после Хладног рата.

У трећем поглављу (од 89 стр. до 194 стр.) под насловом *Поморска и ваздушна моћ*, разматрају се теорија поморске моћи, појам и предуслови поморске моћи, њени инструменти, поморска снаге тј. војна компонента поморске моћи, као и поморска стратегија. Исто тако, разматра се и теорија ваздушне моћи и њени инструменти, као и стратегија. Као својеврстан закључак овог поглавља разматра се савремени смисао поморске и ваздушне моћи. Такође, у овом делу анализирани су поморске и ваздухопловне снаге и њихове могућности и предности употребе за пројекцију силе на копно. У том контексту су разматране поморска и ваздушна моћ, оријентација и стратегије НАТО савеза, односно стратегијска употреба поморских и ваздухопловних снага Алијансе.

Четврто поглавље *Поморске и ваздухопловне операције у војним интервенцијама после Хладног рата* (од 195 стр. до 265 стр.) представља увод у студију случаја. Ово поглавље разматра војне интервенције и поморске и ваздушне операције. Фокус је на анализи војних интервенција спроведених после Хладног рата, под окриљем НАТО и коалиција држава чланица Алијансе, које су се базирале на поморским и ваздухопловним операцијама. Разматрају се поморске операције за демонстрацију силе, а нарочито безбедносне и обавештајне операције поморских снага, као и операције ваздухопловних снага за припрему и примену силе. Приказује се улога ових операција у формирању ударних поморских и ваздухопловних снага. На основу анализираних података из ових поморских и ваздухопловних операција, а нарочито операција за примену силе, приказује се њихов утицај на политичке промене у државама против којих су спровођене. Поред тога, у овом поглављу детаљно се приказују и анализирају поморско-ваздухопловне операције које комбинују поморске и ваздухопловне снаге и омогућавају њихову оптималну употребу у војним интервенцијама. Комбиноване поморско-ваздухопловне операције и концепт ваздушно-поморске битке доноси основе интеграције поморске и ваздушне моћи у операцијама.

Пето поглавље (од 266 стр. до 356 стр.) је *Студија случаја – војна интервенција у Либији*, у којем се, најпре излажу географски и историјски

услови у Либији, а затим генеза кризе у Либији. Улога поморских снага у војној интервенцији у Либији разматра ефекте примене поморске моћи. Концепт ваздушно-поморске битке у војној интервенцији у Либији разматра стратегијску, оперативну и тактичку примену поморске силе. Ово поглавље приказује примену Поморске стратегије НАТО у операцији “Уједињени заштитник”. У овом поглављу се анализом (стратегијских) услова за почетак, као и анализом припреме и тока ове поморско-ваздухопловне операције НАТО у Либији приказује њена улога и утицај на ток и исход грађанског рата у Либији.

Шесто поглавље (од 357 стр. до 379 стр.) се фокусира на *Ефекте НАТО интервенције у Либији* где се најпре преко војних даје увод у политичке и економске ефекте које је произвела ова интервенција. У овом делу су додатно анализирани и сумирани војни, економски и политички учинци ове операције и приказани њени домети. У овом поглављу је акценат на представљању емпиријских налаза истраживања у вези са анализирањем узрочно-последичне везе између војне интервенције снага НАТО и политичких промена које је ова операција у Либији изазвала, а пре свега на промену режима у овој северноафричкој држави.

Закључна разматрања (од 380 стр. до 399 стр.) дата су у седмом поглављу где се сумирају резултати до којих се дошло током истраживања, а посебно они који су настали емпиријском анализом, а који могу бити корисни за боље разумевање употребе поморске и ваздушне моћи у војним интервенцијама за савремено проучавање међународних односа. Будући да овакве врсте комбинованих операција у војним интервенцијама имају тенденцију да буду све заступљеније у будућности, постављају се и нова питања, и отварају могући даљи правци у проучавању значаја и улоге поморских и ваздухопловних снага, као и њихов утицај на међународне односе.

Литература се налази од 400. стр. до 440. стр. и обухвата низ монографија, научних чланака, зборника и релевантних електронских извора. Обим, разноврсност и актуелност коришћених извора који чине 299 монографија и тематских зборника, 102 чланка у научним часописима, 28 докумената, 7 енциклопедија и лексикона, 67 интернет извора, показују напор кандидата да свестрано изучи и истражи сложен феномен који је разматран у дисертацији.

V

Остварени резултати и научни допринос

Дисертација анализира обележја и динамику употребе поморских и ваздухопловних снага НАТО као средства за постизање циљева операција у војним интервенцијама и реакцијама на кризе у Средоземљу у послехладноратовском периоду. Употреба поморских и ваздухопловних снага на глобалном плану је све чешћа, па је тако више од 80 одсто војних интервенција и локалних ратова вођено са мора и преко мора. Кандидат полази од претпоставке да је НАТО као својеврстан поморски савез у периоду после Хладног рата почео претежно да се ослања на употребу поморских и ваздухопловних снага ради остварења дугорочних стратегијских интереса. Дисертација је усредсређена на развој и унапређење активне поморске

компоненте НАТО у Средоземљу као региону од изузетног значаја за безбедност, стабилност и просперитет свих чланица Алијансе. НАТО је за ефикасну заштиту својих интереса на морима и океанима развио и сталне поморске снаге састављене од ратних бродова држава чланица, а у Средоземљу је спровео више поморских операција кључно утичући на догађаје на копну. Кандидат закључује да је НАТО интензивирао употребу поморских снага у Средоземљу у посматраном периоду и да су оне представљале врло ефикасно средство утицаја овог политичко-војног савеза на средоземне државе. У разматраној студији случаја кандидат аргументовано показује да су у политичким променама у Либији и свргавању Муамера ел Гадафија кључну улогу имале поморске и ваздухопловне снаге НАТО. Радојевић посебно наглашава да су побуњеници били слабо обучени, лоше опремљени и у војном смислу инфериорни у односу на режимске снаге, те да није било озбиљнијег отиска “чизме на терену” Либије. Кандидат закључује да без помоћи поморских и ваздухопловних снага побуњеници у Либији не би имали никаквих изгледа да свргну режим. Такође, истиче да су НАТО званичници и званичници интервенишућих држава изјављивали да је циљ операције промена режима што је представљало угрожавање суверенитета и превазилазило овлашћења из Резолуција СБ УН. Алијанса је заправо у Либији штитила побуњенике и активно потпиривала грађански рат у Либији. Радојевић указује да интервенција НАТО у Либији гледано са оперативног нивоа, тј. реализованих поморских и ваздухопловних операција, свакако веома значајна за научну и стручну јавност и међународне односе уопште. Спроведене поморске операције у Либији кандидат класификује као поморску блокаду, поморске операције забране, поморске нападне операције, бродску ватрену подршку и противминске операције. Кандидат у дисертацији показује да су поморске снаге из НАТО операције “Активан подухват” и превентивно размештене поморске снаге у значајној мери допринеле успеху интервенције у Либији. Аутор истиче да су ваздухопловне снаге у Либији спроводиле офанзивне операције противваздухопловне одбране Либије, стратегијске ваздухопловне операције, бомбардовања и операције блиске ваздухопловне подршке побуњеника. С тим у вези кандидат све примењене операције разматра на тактичком, оперативном и стратегијском нивоу и истиче њихов значај у остваривању тзв. жељеног крајњег стања кампање (интервенције) у Либији – промену режима. С тим у вези кандидат посебно истиче да све примењене операције указују на неопходност доброг познавања њихових елемената и крајњег стања који се њима може остварити.

Научни циљеви овог истраживања су, пре свега, научна дескрипција и научно објашњење. У жижном пољу научне дескрипције су поморске и ваздухопловне снаге и њихова улога у војним интервенцијама. Истраживањем је потврђена полазна претпоставка да НАТО користи поморску и ваздушну моћ и снаге у спровођењу операција као средства за постизање политичких и економских циљева у Средоземљу. Резултати истраживања указују на постојање ширег контекста употребе поморских и ваздухопловних снага НАТО. Поред тога, истраживање доприноси стицању нових научних сазнања о датом предмету истраживања, на основу података добијених из релевантне литературе, али и из емпиријских података који су по први пут сумирани на једном месту.

Научни допринос истраживања огледа се у чињеници да у довољној мери не постоје сазнања о предмету истраживања у домаћој, али ни у иностраној

научној и стручној литератури. Кандидат у дисертацији сумира и износи основе војних операција као и њихов настанак и развој чиме даје оквир за разумевање поморских и ваздухопловних операција. Обрадио је поморске и ваздухопловне операције које се примењују у војним интервенцијама, што представља значајан допринос домаћој стручној и научној литератури. Тим пре јер су у нашој земљи тј. на Балкану деведесетих година примењене управо поморске и ваздухопловне операције. У првом реду кандидат истиче поморску блокаду, поморске нападне операције, офанзивне ваздухопловне операције, стратегијске ваздухопловне операције, ваздухопловне операције против површинских снага и ваздухопловне операције подршке. Радојевић посебно наглашава да су ове операције у великој мери утицале на остварење циљева интервенција. Дисертација такође представља посебан допринос истраживању поморско-ваздухопловних операција, односно представља надоградњу (допуну) њиховим досадашњим (емпиријским) налазима, посебно истраживањима НАТО операција. Такође, прегледом и описивањем резултата досадашњих истраживања поморско-ваздухопловних операција, допринело се њиховој систематизацији.

Теоријски оквир који је аутор у овом раду користио може да буде даље разрађиван кроз друге емпиријске студије случаја. Аутор у раду кроз разматрање поморских и ваздухопловних операција показује њихову примену на Балкану. Стога је јасно да се истраживање може наставити анализом у чијем захвату би се могао наћи, случај НАТО агресије на СР Југославију 1999. године. Поред тога, научни допринос дисертације је објашњење основа концепта ваздушно-поморске битке и његове примене у војној интервенцији у Либији. Сједињене Државе развијају концепт ваздушно-поморске битке за сукоб са великим силама, али је у дисертацији приказана његова примена од стране НАТО савеза против далеко војно слабије државе. На овај начин дисертација објашњава искуства из његове примене у војној интервенцији у Либији која су значајно утицала на његов развој. Кандидат закључује да је у погледу поморске и ваздушне моћи, операција у Либији је показала виши степен њихове интеграције у односу на операције у Ираку, СРЈ и Авганистану. Техничко-технолошки напредак поморских и ваздухопловних система омогућио је да се у операцији у Либији испробају нове могућности интеграција поморских и ваздухопловних снага. Радојевић истиче да су искуства и научене лекције из примене интеграције ваздухопловних и поморских снага већ у значајној мери утицала на развој концепта ваздушно-поморске битке САД и НАТО. Имајући у виду све чешћу употребу поморске и ваздушне моћи, као и све бржи развој техничких средстава, ово истраживање представља добру основу за истраживање будућих ваздухопловно-поморских операција. Стога, истраживање садржи извесне елементе научног предвиђања улоге поморске и ваздушне моћи у будућности.

Друштвена оправданост истраживања је то што не само научна и стручна, него и најшира јавност може да се упозна са његовим налазима. Један од друштвених циљева овог рада је да се систематски и свеобухватно обради улога поморских и ваздухопловних снага у војним интервенцијама што ће омогућити увид у шири геополитички контекст употребе ових НАТО снага у Средоземљу. То је тим оправданије, стога што употреба поморских и ваздухопловних снага НАТО у Средоземном мору има велики утицај на државе Средоземља јер су поморске и ваздухопловне снаге све значајније средство спољне политике и стога је њихово изучавање значајно у науци међународних

односа, науци о безбедности и стратегијским студијама. Такође, научно обрађена тема је од практичне користи и за доносиоце политичких одлука и креаторе спољне и безбедносне политике. Како су бројни сукоби обележили период од краја Хладног рата до данас, улога силе изражене на овакав начин и даље значајно утиче на обликовање регионалне и светске политике, што стратегијске студије чини веома значајним за проучавање и примену.

VI

Закључак

На основу прегледа и оцене докторске дисертације „Улога поморских и ваздухопловних снага НАТО у Средоземљу после Хладног рата” кандидата специјалисте Слободана Радојевића, Комисија констатује да је:

- дисертација у свему урађена према одобреној пријави теме докторске дисертације;
- дисертација по свом садржају, коришћеној методологији и оствареним резултатима представља свеобухватну и оригиналну анализу важног феномена међународних односа и безбедности;
- целовито објаснила улогу поморске и ваздухопловне моћи НАТО у Средоземљу за остварење стратегијских интереса и политичке, економске промене у средоземним државама;
- оригинално и самостално научно дело које доприноси разумевању до сада неистражене улоге поморских и ваздухопловних снага у војним интервенцијама;
- научним приступом, консултовањем великог броја најрелевантнијих извора, ширином захвата и саопштеним резултатима кандидат је научној, стручној и широј јавности приближио сложеност проблема и допринео његовом целовитом сагледавању.

Истраживање улоге поморских и ваздухопловних снага НАТО и последице њихове примене у војним интервенцијама по међународне односе има научно и друштвено оправдање. Последице употребе поморских и ваздухопловних снага на државе у којима су биле спроведене војне интервенције је чињеница коју истичемо у том смислу. Истраживање је резултирало својеврсним мерењем ефеката употребе поморских и ваздухопловних снага НАТО у Средоземљу. Кандидат је у истраживању утврдио да су поморске и ваздухопловне снаге НАТО кључно утицале на успех и остварење циљева интервенција и операција које је Алијанса спроводила у Средоземљу, а посебно у разматраној студији случаја.

Истраживање спроведено у овој дисертацији резултат је личне и професионалне посвећености аутора дугогодишњем проучавању поморских и ваздухопловних снага.

ПРЕДЛОГ

Комисија предлаже да Наставно-научно веће Факултета политичких наука прихвати дисертацију „Улога поморских и ваздухопловних снага НАТО у Средоземљу после Хладног рата“, кандидата специјалисте Слободана Радојевића, као подобну за јавну одбрану, да формира комисију за јавну одбрану и упути такав предлог надлежном телу Универзитета у Београду на даљу процедуру.

Београд, 03. 10. 2017. године

Проф. др Мирослав Хацић, редовни професор
Факултета политичких наука Универзитета у Београду

Проф. др Станислав Стојановић, ванредни професор
Војна академија, Универзитет одбране

Проф. др Драган Симић, редовни професор
Факултета политичких наука Универзитета у Београду